

Jehovan todistajien julistamistyö hallinnallisuutena

AINI LINJAKUMPU

TIIVISTELMÄ Artikkeliki käsittelee Jehovan todistajien evankeliointia, joka usein tapahtuu ovelta ovelle -toimintana. Evankeliointia analysoidaan hallinnon nakokulmasta. Artikkelin ensimmäisessä osassa arvioidaan, millä tavalla evankelioinnista on tullut liikkeen valttamattomyys, eli millaisen ongelman ratkaisuna se on nahy. Toisessa osassa analysoidaan hallinnan tekniikoita: millä keinoin hallintoa toteutetaan evankelioinnin yhteydessä. Kolmannessa osassa tutkitaan, millaisia vaikutuksia evankelioinnin hallinnolla on liikkeen jäsenten elamaan. Aineistona artikkelissa kaytetaan Jehovan todistajien julkaisuja ja haastatteluja.

ASIASANAT Jehovan todistajat, julistaminen, hallinnallisuus, hengellinen työ.

JOHDANTO

Uskonnolliset yhteisöt ovat sosiaalisia kokonaisuuksia, joihin liittyy myös vallan ja hallinnan ulottuvuuksia. Yleensä näitä ulottuvuuksia tarkastellaan esimerkiksi liikkeiden johtajien ja johtajuuden muotojen, hallintomallien, yhteisöllisyyden tai opillisten rakenteiden näkökulmasta.¹ Niiden avulla pyritään hahmottamaan, miten liikkeet organisoituvat, miten niiden jatkuvuus taataan ja millainen asema liikkeen jäsenille muotoutuu. Usein liikkeen rivijäsenten tavanomainen toiminta uskonnollisessa yhteisössä jää kuitenkin vähemmälle huomiolle. Rivijäsenten toiminnalla on kuitenkin merkittävä rooli liikkeiden olemassaolon ja jatkuvuuden takaamisessa.

Kutsun tällaista rivijäsenten suorittamaa tavanomaista toimintaa *hengelliseksi työksi*. Kyse on toisaalta hengellisen opin levittämisestä, saarnaamisesta, pyhäkoulutoiminnasta ja vastaavista toiminnoista. Toisaalta määritelmäni mukaan hengelliseen työhön kuuluu myös sellainen liikkeiden piirissä tapahtuva moninainen toiminta, jolla ei ole suoranaista hengellistä perspektiiviä, mutta johon saatetaan liittää implisiittisesti erilaisia hengellisiä merkityksiä. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi erilaiset talkootyön muodot.²

Tässä artikkelissa tarkastelen Jehovan todistajien tekemää hengellistä työtä ja erityisesti julistamistyötä. Julistaminen tapahtuu usein ovelta-ovelle saarnaamisena, ja sitä kutsutaan myös kenttäpalvelukseksi, kenttätyöksi, sananpalvelukseksi tai todistamiseksi. Julistustyön tarkastelu on tärkeää siksi, että se konkreettisesti määrittelee Jehovan todistajan elämää ja elämän kokonaisuutta. Siinä missä monet opilliset tekijät – esimerkiksi verensiirtokiello – toteutuvat harvoin tai eivät välttämättä koskaan liikkeen jäsenen elämässä, julistustyö seuraa häntä päivistä ja viikosta toiseen, vuosikymmenien ajan.

Tarkastelen julistamistyötä hallinnan näkökulmasta. Pääkysymykseni on, miten julistamistyön avulla hallitaan liikkeen jäseniä. Hallinnallisuus ei tarkoita pelkästään ylhäältä tulevaa hallinnointia, vaan mitä suurimmassa määrin ihmisten sisäistämää itsensä hallintaa ja toisaalta vertaisten ihmisten välillä tapahtuvaa hallintaa.

Tutkin hallintaa Peter Millerin ja Nikolas Rosen esittämän teoretisoinnin näkökulmasta. Artikkelini jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa arvioin, millä tavalla julistamistyöstä on tehty välttämättömyys eli millaiseen ongelmaan sen on nähty olevan ratkaisu. Toisessa osassa tarkastelen, millaisia hallinnan tekniikoita käytetään julistamistyön kontekstissa. Kolmannessa osassa pohdin, millaisia vaikutuksia julistustyön hallinnalla on liikkeen jäsenten elämään. Aineistona artikkelissa on käytetty haastattelu- ja muuta kerättyä aineistoa sekä Jehovan todistajien julkaisuja.

JEHOVAN TODISTAJIEN
JULISTAMISEN MERKITYS

Jehovan todistajat on kristillistaustainen liike, joka on syntynyt 1870-luvulla Yhdysvalloissa.³ Monien muiden uskonnollisten liikkeiden tapaan se on maallikkoperustainen liike, toisin sanoen sillä ei ole pappiskoulutuksen saaneita henkilöitä, jotka olisivat vastuussa paikallisseurakuntien toiminnasta tai saarnaustoiminnasta. Liikkeen seurakunnissa toimii vanhimmisto, joka on vastuussa paikallisesta toiminnasta, saarnaamisesta ja opin seuraamisesta. Liike on hierarkkinen ja keskusjohtoinen, eli liikkeen opista vastaa Yhdysvalloissa sijaitseva päämaja, jonka kautta opilliset sisällöt kulkeutuvat kansalliselle ja paikalliselle tasolle. Myös liikkeessä toteutettavat käytännöt päätetään keskustuimistossa ja niitä noudatetaan kutakuinkin identtisesti kaikkialla maailmassa. Liikkeen mukaan jäseniä on maailmanlaajuisesti

1 Ks. esim. Enroth 1992; Lewis 2011; Bromley & Melton 2002; Cobb 2006; Hurtig 2012.

2 Ks. Linjakumpu 2021.

3 Liikettä ei yleensä pidetä varsinaisena kristillisenä liikkeenä, vaan pikemminkin kristillisperäisenä liikkeenä, joka on saanut vaikutteita kristinuskosta. Jehovan todistajat näkevät itsensä kristittyinä, ks. Linjakumpu 2015, 16.

yhteensä vajaa 9 miljoonaa noin 240 eri maassa. Suomessa jäsenmäärä on noin 18 000.⁴

Tässä artikkelissa tarkastelen liikkeen maallikkojäsenten tekemää julistamistyötä liikkeeseen kuulumattomien keskuudessa. Ovelta-ovellessaarnaaminen tarkoittaa pareittain tapahtuvaa julistamista yksityisten ihmisten kodeissa. Tämänkaltaisen kenttätyö on edelleen vahvin julistustyön muoto, ja siihen liittyvä diskurssi tulee selkeimmin esiin *Vartiotornissa* ja liikkeen muissakin julkaisuissa. Kenttäpalveluksen uutena muotona on niin sanottu kärrytyö. Se tarkoittaa julkisissa paikoissa tapahtuvaa julistamista, jossa kaksi julistajaa toimii esimerkiksi ostoskeskuksissa, rautatieasemilla, toreilla tai vilkasliikenteisillä jalankulkuväylillä. Julistajilla on mukanaan lehtiteline, jossa on liikkeen materiaalia, *Vartiotorni*-lehtiä, traktaatteja ja mahdollista muuta materiaalia.⁵

Käytännössä kenttätyötä tehdään yleensä pareittain. Parit voivat vaihtua, mutta joskus pareista syntyy ainakin osittain vakiintuneempia kokoonpanoja. Parit voivat myös muodostua hyvin vaihtelevilla tavoilla. Aiemmin lapset saattoivat tehdä kenttäpalvelusta keskenään, mutta nykyisin se ei ole enää tavanomaista ainakaan Suomessa. Pareittain tehtävän kenttäpalveluksen lisäksi julistamista voi tehdä itsenäisesti esimerkiksi työpaikoilla, kouluissa tai vapaa-ajalla. Tällöin julistaminen tapahtuu useimmiten satumanvaraisesti eli sopivan tilaisuuden tullessa tai maallikkojäsenen kohdatessa sopivan ihmisen esimerkiksi kouluissa, työpaikoilla, lentokentillä, kaduilla, puistoissa, rannoilla ja muissa paikoissa, joissa ihmisiä on tavattavissa. Myös puhelimitse tai kirjeitse tapahtuva julistaminen on mahdollista. Liiketyö tarkoittaa puolestaan yrityksissä tai liikkeissä tapahtuvaa julistamista.⁶

Kenttäpalveluksen vaatimus koskettaa kaikkia liikkeen jäseniä: lapsia, nuoria, vanhuksia, miehiä ja naisia. *Vartiotornissa* on aika ajoin myös artikkeleja vammaisista, jotka tilanteestaan huolimatta toimivat palvelustehtävissä.⁷ Liikkeeseen kuuluvan ihmisen oletetaan tekevän kenttäpalvelusta, minkä vuoksi mainitessaan esimerkiksi liikkeen virallisen jäsenmäärän Jehovan todistajat viittaavat ”julistajiin”. Jos joku ei ole tehnyt kent-

täpalvelusta, häntä kutsutaan ”toimettomaksi”. Jos joku haluaa erityisesti keskittyä kenttätyöhön, hän voi ryhtyä vakituiseksi tienraivaajaksi tai erikoistienraivaajaksi. Tienraivaaja sitoutuu tekemään 70 tuntia kenttätyötä kuukaudessa, kun taas erikoistienraivaaja työskentelee 130 tuntia. Lisäksi on olemassa osa-aikaisia tienraivaajia, jotka käyttävät saarnaamistyöhön 30 tai 50 tuntia kuukaudessa. Osa-aikaisena tienraivaajana voi toimia yhdestä kuukaudesta useampaan kuukauteen, esimerkiksi loma-aikoina.⁸

Julistamisen julkilausuttuna tarkoituksena on saada uusia jäseniä liikkeeseen. Samalla se voidaan ymmärtää viestintästrategiana, jossa liikkeen ulkopuoliset ihmiset voivat olla tekemisissä liikkeen ja liikkeen jäsenten kanssa keskustelujen avulla. Kenttäpalveluksen tehokkuutta tosin voi pohtia, sillä liikkeen kasvu ja jatkuvuus on ollut globaalistikin ajateltuna varsin maltillista suhteessa käytettyyn vaivannäköön, varsinkin maissa, joissa liike on jo vakiintunut.⁹ Tämän vuoksi onkin aiheellista pohtia myös julistamisen sellaisia merkityksiä, joita liikkeessä ei tuoda eksplisiittisesti esiin. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna julistamisen merkitys hallinnan ulottuvuutena tulee ilmeiseksi.

KENTTÄPALVELUS HALLINNAN ULOTTUVUUTENA

Tämän artikkelin lähtökohtana on se, että julistustyö ei ole pelkästään vapaaehtoista tekemistä, vaan se on osa prosesseja, joilla liikettä hallitaan tai ennemminkin, miten liikkeeseen kuuluvia ihmisiä hallitaan. Hallinta tarkoittaa lyhyesti määriteltynä käyttäytymisen ohjaamista halut-

- 4 Tilastokeskus 2015; Uskonnot Suomessa 2015; Totals 2018. Suomalaista tutkimusta Jehovan todistajista, ks. esim. Ronimus 2011; Ruoho 2015.
- 5 Kirjallisuus s.a..
- 6 Ks. esim. Menkää ja tehkää opetuslapsia 2004.
- 7 Miten ihmeessä hän pystyi saarnaamaan 2012, 14.
- 8 Ketkä 2018, 16. Nämä tuntimäärät ovat vaihdelleet eri ajanjaksoina.
- 9 Ks. Penton 1985, 243.

tuun suuntaan vaikuttamalla tietyn ihmisjoukon elinoloihin ja ympäristöön. Yleensä hallinnan tutkimuksessa tarkastellaan valtioita tai muita suurehkoja virallisia organisaatioita sekä niiden toteuttamaa hallintaa tai hallintamentaliteettia. Uskonnolliset liikkeet ovat näihin verrattuna erilaisia hallinnan konteksteja. Ne ovat hallinnan tutkimuksen kannalta relevantteja kuitenkin siksi, että ne sisältävät ihmisen kontrolliin, hallintaan ja vallankäyttöön kuuluvia mekanismeja, kuten elämää laajasti säätelevän normiston, normien valvontaa, rankaisumekanismeja, yhteisöllisyyden rakentamista tai yksityisyyden sekoittumista julkiseen. Uskonnolliset liikkeet voidaan ajatella kokonaisvaltaisiksi sosiaalisiksi systeemeiksi valtioiden sisällä – valtioiksi valtioissa.¹⁰

Kaikki uskonnolliset ryhmät tai kollektiivit eivät ole samalla tavalla mielekkäitä hallinnan tutkimuksen kannalta. Jotta Jehovan todistajien hallinnan problematiikka kävisi ymmärrettäväksi – miksi ylipäänsä on tarpeellista nähdä liikkeen kuuluvia toimintatapoja hallinnallisuuden kautta – on ymmärrettävä liikkeen luonne. On olemassa hyvin monenlaisia uskonnollisia liikkeitä. Erot näkyvät muun muassa yhteisöllisyyden intensiteetissä, normien ja opillisten tekijöiden rooleissa sekä hallinto- ja auktoriteettirakenteiden muodoissa. Jehovan todistajia voi luonnehtia ”ääriyhteisölliseksi” liikkeeksi, sillä se on hyvin hierarkkisesti rakentunut.¹¹ Sen uskonnollisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin normeihin liittyy valvontaa ja seurantaa, ja liikkeen suosittamat ja täytäntöön panemat rangaistukset vaikuttavat liikkeen jäsenten elämään.¹²

Jehovan todistajien kenttätyö on konkreettinen toimintatapa, jolla hallintaa ja vallankäyttöä toteutetaan. Se ei ole niinkään pakkovaltaa tai väkivaltaa, vaan pikemminkin kyse on ”käyttämisen ohjaamisesta” (conduct of conduct).¹³ Käsite viittaa mekanismeihin, jotka määrittävät, suuntaavat ja linjaavat ihmisten käyttäytymistä, toimintaa ja toimintatapoja.¹⁴ Tämän tyyppistä vallankäyttöä Michel Foucault kutsuu hallinnaksi.¹⁵ Mitchell Dean määrittelee hallinnaksi puolestaan minkä tahansa enemmän tai vähemmän laskelmoidun ja rationaalisen toiminnan, jonka

tarkoituksena on muokata käytöstä. Hallinnan toimijat voivat olla julkisia, aatteellisia tai voittoa tavoittelevia organisaatioita.¹⁶

Oleennaista hallinnalle on se, että näkemys vallasta ei ole luonteeltaan niinkään alistavaa ja repressiivistä, vaan valta perustuu pikemminkin ihmisen itsehallintaan ja itsesätelyyn. Itsesätelylle perustuva hallinta edellyttää aktiivista ja toimintakykyistä yksilöä: ”Sellainen valta viittaa vapauteen, se edellyttää yksilön toimintakykyä pikemminkin kuin mitätöi sen.”¹⁷ Tämän tyyppinen vallankäyttö ei ole suoranaisesti ihmisten taivuttamista jonkin toisen tahtoon, tai heidän alistamistaan tai valvomistaan. Se on toimintaa, jossa ihmiset eli hallinnanalaiset ovat aktiivisia tekijöitä itsensä hallitsemisessa ja jossa he pystyvät arvioimaan ja säätelemään omaa toimintaansa.¹⁸

Hallinta ohjaa toimintaa siihen suuntaan, jonka ihminen valitsee omaksi toimintatavakseen. Henkilökohtaisesta autonomiasta tulee vallan osa, eikä pelkästään sen kohde. Kuten Miller ja Rose kirjoittavat:

Henkilökohtainen autonomia ei ole poliittisen vallan vastakohta, vaan avaintermi sen harjoittamisessa. Näin on nimenomaan siksi,

10 Ks. esim. Linjakumpu 2015.

11 Ks. Linjakumpu 2015, 72–85.

12 Tilannetta voi verrata Suomen evankelis-luterilaisen kirkon paikallis seurakunnan jäseniin. Muodollinen jäsenyys ei velvoita osallistumaan seurakunnan toimintaan, eikä heidän jokapäiväisen elämänsä käytäntöjä määrittele uskonnolliset normit tai sosiaaliset konventiot. Mahdollisia normeja ei valvota samalla intensiteetillä kuin ääriyhteisöllisessä liikkeessä, eikä jäseniin kohdistu rangaistusikäntäntöjä. Näin ollen seurakuntien jäseniä ei hallinnoida kovinkaan tiiviisti tai aktiivisesti.

13 Miller & Rose 2010, 26.

14 Miller & Rose 2010, 43; Dean 2010, 17–18.

15 Foucault 2010, 115.

16 Dean 2010, 266–267.

17 Miller & Rose 2010, 213.

18 Miller & Rose 2010, 213, 292; Dean 2010, 19–22.

että useimmat ihmiset eivät ole pelkästään vallan alamaisia, vaan heillä on osansa sen toiminnassa.¹⁹

Miller ja Rose myös esittävät, että ihmisillä on mahdollisuus toimia, reagoida ja käyttäytyä monin tavoin kussakin tilanteessa.²⁰ Tämä pätee myös hierarkkisiin uskonnollisiin liikkeisiin; myös niihin kuuluvilla ihmisillä on suhteellisen laajat toiminnan mahdollisuudet.

Hallinta eroaa suvereniteetista tai kurivallan harjoittamisesta siinä mielessä, että hallinnassa ei voida täsmälleen määritellä, kuka on hallinnan subjekti, eli kuka harjoittaa hallintaa. Hallinta on hajaantunut erilaisiin käytänteisiin ja mekanismeihin, joiden osalta ei voida välttämättä osoittaa, kuka on vastuussa hallinnasta. Tämä pätee myös Jehovan todistajien varsin hierarkkiseen uskonnolliseen liikkeeseen. Vaikka liikkeestä pystytään identifioimaan hierarkkisen järjestelmän eri tasot, hallinnallisuuden tarkastelu ei kohden näiden hierarkiatasojen analyysiin. Hallinnallisuuden tarkastelu ei siis ohjaa tarkastelemaan hallitsijaa tai vallanpitäjiä, vaan ”mitä tapahtuu, kun hallitsemme tai meitä hallitaan”.²¹

Uskonnolliset liikkeet ovat monella tavalla erilaisia kuin yhteiskunnat tai valtiot, joiden harjoittamaa hallintaa tai hallintamentaliteettia yleensä tutkitaan. Uskonnolliset liikkeet – erityisesti Jehovan todistajien kaltaiset ryhmittymät – kuitenkin muodostavat sosiaalisen rakenteen, joka sisältää yhteiskunnan tai valtion toimivaltaan kuuluvia mekanismeja. Tällaisia ovat esimerkiksi elämää laajasti säätelevät normistot, normien valvonta, rankaisumekanismit ja yhteisöllisyyden rakentaminen.²²

Tässä artikkelissa tarkastelen Jehovan todistajien julistustyön piirissä tapahtuvaa hallintaa kolmesta näkökulmasta: ongelmien rakentamisen, hallinnan teknologioiden ja hallinnan seurausten kautta. Hallinta tai hallinnan tarve ei synny automaattisesti. Se syntyy, kun yksilöiden tai kollektiivien toiminta näyttää vaativan ohjausta. Miller ja Rose kiinnittävät huomiota tilanteeseen, jossa asiat alkavat ”käydä ongelmalliseksi”. Ongelmat eivät ole ennalta annettuja ja paljastamista odottavia, vaan ne muotoillaan ja tehdään

näkyviksi erilaisissa sosiaalisissa prosesseissa.²³ Kenttätöön tutkimisen osalta tämä tarkoittaa huomion kiinnittämistä perusteluihin, joilla kenttätöitä määritellään, perustellaan ja tehdään välttämättömäksi. Toisin sanoen tutkimus kohdentuu siihen, miksi kenttätö ymmärretään merkityksellisenä ja millaiseen problematiikkaan se on vastaus.

Hallinnan kannalta ongelmien muotoutuminen ja määrittely ovat edellytyksiä sille, että niihin voidaan puuttua. Millerin ja Rosen mukaan ongelmien määrittelyssä ei ole hallinnan kannalta mieltä, ellei samalla esitetä toimia niiden korjaamiseksi. Hallinta ei ole näin pelkkää asioiden esittämistä, vaan se on myös niihin puuttumista käytännön tasolla. Asioihin puuttumisen eli käyttäytymisen ohjausvälineet ovat erilaisia teknologioita, joilla hallinta voidaan välineellistää ja tehdä tehokkaaksi.²⁴ Miller ja Rose viittaavat teknologioilla erilaisiin

välineisiin, työkaluihin, tekniikkoihin, henkilöistöihin, materiaaleihin ja koneistoihin, joiden avulla vallan haltijat kykenevät ymmärtämään ihmisten henkilökohtaista ja kollektiivista toimintaa ja vaikuttamaan siihen usein hyvinkin kaukana toisistaan olevissa paikoissa.²⁵

Jehovan todistajien kenttätöön yhteydessä näiden teknologioiden tutkiminen tarkoittaa kiinnostuksen kohdentamista muun muassa niihin tapoihin, joilla kenttätöön tekemistä seurataan ja mitataan; millaisia prosesseja siihen liittyy tai millaisia vaikuttamisen keinoja kenttätöön tekemisessä harjoitetaan.

19 Miller & Rose 2010, 81.

20 Miller & Rose 2010, 213.

21 Dean 2010, 40.

22 Huomattakoon, että tässä sovellettava hallinnallisuuden näkökulma eroaa tutkimuksista, joissa tarkastellaan, miten uskontoja ja uskonnollisia ryhmiä hallitaan (ks. esim. Stack et al. 2015).

23 Miller & Rose 2008, 26.

24 Miller & Rose 2008, 28, 51.

25 Miller & Rose 2008, 30.

Julistustyöhön liittyvällä hallinnallisuudella on konkreettisia seurauksia ihmisten elämässä, sillä hallinnan mekanismit määrittävät, suuressa määrin ihmisten elämää ja vaikuttavat ajankäyttöön ratkaisuun. Ne jäsentävät ajankäyttöä päivien, viikkojen, kuukausien ja vuosien sisällä. Hallinnan mekanismit myös määrittävät kenen kanssa toimitaan tai ollaan tekemisissä merkittävä osa ja ne jäsentävät laajemminkin ihmiselämän perusehtoja. Hallinnan seurausten tarkastelu antaaakin ymmärrystä siitä, miten tietyllä uskonnollisesti määrittyvällä toiminnalla voi olla kokonaisuudessaan laajoja vaikutuksia ihmisten elämään.

AINEISTO JA MENETELMÄ

Artikkelin aineistona on ensinnäkin käytetty *Vartiotorni*-lehteä sekä liikkeen kotisivuilta löytyvää materiaalia. Julkaisujen sisältö määritellään keskusjohtoisesti Yhdysvaltain päämajassa. Ne muodostavat liikkeen vallitsevan näkökulman julistustyöhön kertomalla, miten julistustyöhön suhtaudutaan, mitä se merkitsee liikkeelle ja miten sen suhteen pitää toimia. Aineisto on luonteeltaan liikkeen oppia ja näkemyksiä yhä uudelleen ja uudelleen toistavaa, eli se kanonisoii aiheeseen liittyvät tulkinnat. *Vartiotorni* käännetään liki 200 kielelle ja se ilmestyy kaksi kertaa kuukaudessa. Tutkimuksessani olen käynyt systemaattisesti läpi *Vartiotornin* vuosikerrat 2004–2013. Lisäksi olen hyödyntänyt Jehovan todistajien internet-sivustojen materiaaleja. Laajat sivustot sisältävät mittavat arkistot suomeksi ja muilla kielillä ilmestyneistä julkaisuista ja liikkeen erilaisista kannanotoista. Olen käyttänyt tämän verkkokirjaston hakutoimintaa tietojen, artikkelien ja tekstien hankkimiseen, mikä on tukenut muusta aineistosta nousevaa pohdintaa.

Toisena aineistomuotona olen hyödyntänyt Jehovan todistajiin aiemmin kuuluneiden ihmisten haastatteluja tai heidän kirjoittamiaan kokemuksia. Aineistopyynnössä pyydettiin vastaajia kertomaan tietoja ja kokemuksia julistustyöstä. Pyyntöön vastasi 11 henkilöä, joista haastattelin neljää. Seitsemän henkilöä kertoi käsityksiään kirjallisesti sähköpostin välityksellä. Litteroidut haastattelut ja sähköpostilla kerätty

aineisto muodostavat noin sadan sivun aineiston. Tässä aineistomuodossa korostuvat yksittäisten ihmisten konkreettiset julistustyötä koskevat näkökulmat.

Näiden kahden aineistomuodon lisäksi olen käyttänyt tausta-aineistona joitakin liikkeeseen kuuluneiden ihmisten elämäkertoja. Niitä ei ole systemaattisesti analysoitu, vaan olen pikemminkin pyrkinyt elämäkertojen avulla hahmottamaan sitä, onko varsinaisessa aineistossa jäänyt jotain ratkaisevan tärkeitä asioita huomaamatta tai käsittelemättä.²⁶

Aineisto koostuu siis liikkeen sisällä tuotetusta informaatiosta, joka selittää miksi julistustyö on välttämätöntä ja millä tavalla se tulee organisoida. Se luo siis ymmärrystä hallinnallisuuden julkituoduista lähtökohdista. Liikkeen sisäinen informaatio on kuitenkin hallinnan ja hallinnallisuuden tutkimisen kannalta käytettävyydeltään rajallinen, koska sillä ei päästä asian kriittiseen tarkasteluun. Liikkeisiin kuuluneilla on sellaista tietoa, jota ei löydy liikkeen virallisista materiaaleista. Tämän vuoksi liikkeisiin aiemmin kuuluneiden henkilöiden tuottama informaatio omista kokemuksistaan sekä heidän kuvauksensa liikkeen piirissä syntyvistä sosiaalisista käytänteistä, prosesseista sekä julistustyöhön liittyvistä keinoista ja sanktioista on ensiarvoisen tärkeää tasapainoisen kokonaiskuvan muodostamiseksi.

Menetelmällisesti artikkelissa on nojaututtu teorialähtöiseen sisällönanalyyysiin.²⁷ Aineistoa on analysoitu useampaan kertaan, siitä on kerätty aineistoesimerkkejä sekä kirjattu huomioita julistustyöhön liittyvistä teemoista, näkemyksistä ja tulkinnoista. Tämän jälkeen havainnot on systematisoitu kolmen edellä esitetyn näkökulman kautta: millaiseen ongelmaan tai problematiikkaan julistustyö toimii vastauksena; millaisia hallinnan tekniikoita on löydettävissä ja millaisia seurauksia julistustyön hallinnasta syntyy liikkeen jäsenille.

26 Ks. esim. Yläjuurakko 2011; Wilson 2002.

27 Ks. teorialähtöisestä sisällönanalyyysistä Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–99.

HALLINNAN LÄHTÖKOHTA: ONGELMAN ESITTÄMINEN JA RATKAISU

Kenttäpalveluksen kaltainen toiminta on luonteeltaan suurta sitoutumista vaativaa. Jotta se olisi mielekästä ja perusteltua liikkeen yksittäisen jäsenen kannalta, sen täytyy vastata yksilön ja yhteisön olemassaolon ja jatkuvuuden kannalta olennaisiin kysymyksiin. Onkin syytä miettiä, millaiseen tilanteeseen, ongelmaan tai laajempaan problematiikkaan kenttäpalvelus Jehovan todistajilla vastaa.

Kenttäpalveluksella on monia teologisia perusteita. Keskeisenä lähtökohtana on Jeesuksen esimerkki julistamisesta ja lähetystyön tekemisestä. Perusteissa viitataan usein Matteuksen evankeliumin kohtaan, joissa Jeesus kehottaa saarnaamaan evankeliumia kaikkien kansojen keskuudessa: ”Ja tämä valtakunnan evankeliumi pitää saarnattaman kaikessa maailmassa, todistukseksi kaikille kansoille; ja sitten tulee loppu.”²⁸ Ovelta-ovelle-saarnaaminen nähdään Jeesuksen opetuslasten ja muiden varhaiskristittyjen esittämän esimerkin seuraamisena. Kenttäpalvelusta perustellaan usein myös viittaamalla Apostolien tekojen jakeeseen, jossa mainitaan kodeissa saarnaaminen: ”Entiseen tapaan he joka päivä opettivat temppeleissä ja kodeissa ja julistivat, että Jeesus on Messias.”²⁹ Julistustyö tapahtui siis Jehovan todistajien ymmärryksen mukaan ”julkiesti ja talosta taloon”.³⁰

Näihin teologisiin lähtökohtiin yhdistyy Jehovan todistajien ymmärrys maailmanlopusta. Liikkeen mukaan nykyinen maailmantila päättyy niin sanottuun Harmageddonin taisteluun. Se on viimeinen sota ”ihmishallituksen ja Jumalan välillä”.³¹ Tässä taistelussa tuhoetaan Saatanan tai Saatanaa edustavien ihmisten järjestelmä, jonka jälkeen alkaa tuhat vuotta kestävä tuomiopäivä.³² Harmageddonin lähestymisestä kertoo sitä ennakoivat tapahtumat, joiden perusteella on mahdollista arvioida maailmanlopun ajankohta tai tuomiopäivän saapuminen. Poliittiset kriisit ja sodat, väkivalta, luonnonkatastrofit ja huumeiden aiheuttamat ongelmat ovat Harmageddonia enteileviä asioita. Ne ovat osoitus siitä, että Jehovan todistajien julistustyö on kiireellistä: nykyinen ”asiointila” on tulossa loppuun ja Jehovan to-

distajien tulee olla aktiivisia saarnaamisessaan.³³ Lisäksi Harmageddonin lähestymistä on arvioitu myös vuosilukuihin liittyvien ennusteiden pohjalta. Vuonna 1914 syntynyt sukupolvi on liikkeen ymmärryksen mukaan viimeinen sukupolvi, joka käytännössä näkee maailmanlopun.³⁴ Pohdinnat Harmageddonista ja sen näkevästä sukupolvesta ovat muuttunut vuosikymmenten aikana – ilmeisesti siksi, että ennusteet eivät ole käyneet toteen.³⁵

Vaikka ennusteet eivät ole toteutuneet ennakoivasti, Harmageddonin oletettu lähestyminen toimii keskeisenä perusteluna kenttäpalveluksen tarpeelle. Liikkeen mielestä eletään historiallisia aikoja: Harmageddon on välitön uhka, joka koskettaa koko maailmaa. Tähän uhkaan on kuitenkin olemassa ratkaisu, ja se on Jehovan todistajien pelastustoiminta, jota kenttäpalvelus ja liikkeen aktiviteetit eri muodoissaan edustavat. Pelastus koskee ainoastaan Jehovan todistajia, sillä liikkeen näkökulmasta vain Jehovan todistajilla on oikea totuus ja mahdollisuus toimia pelastuksen välittäjänä. Vaikka maailmanlopun idea on varsin tavanomainen eri uskontojen piirissä, sen vaatimat toimenpiteet vaihtelevat. Kristilliset liikkeet painottavat usein omakohtaista uskoa ja lähetyskäsky on olennainen osa niiden teologiaa, mutta käskyä ei yleensä nivota yksittäisen ihmisen velvollisuudeksi kuten Jehovan todistajilla on tapana.

Hallinnan kannalta katsottuna voidaan ajatella niin, että liikkeessä on formuloitu kaikkia ihmisiä koskettava ja lähitulevaisuutta määrittävä uhka eli Harmageddon, joka vaatii tietynlaisia

28 Matt. 24:14 (KR 1933/1938)

29 Apostolien teot 5:42 (KR 92).

30 Ovelta s.a..

31 Harmageddon s.a..

32 Todella 2013, 73; Raamattu 2020, 33–34.

33 Ks. esim. Myrskyisä aikakausi alkoi 2009, 17.

34 Ks. esim. Vuoden 1914 sukupolvi ei katoa 1984.

35 Ks. esim. Franz 2013, 477–481.

tekoja, erityisesti julistamista liikkeeseen kuulumattomille ihmisille. Tällä tavoin kehystetään hallintaa vaativa tilanne ja esitetään sille ratkaisu. Ongelman määrittelyllä ja ratkaisun hahmottamisella saadaan kaikki liikkeen jäsenet hallinnan piiriin. Ongelman ja siitä seuraavan tehtävän suuruus ja merkityksellisyys tarkoittavat sitä, että yksittäinen Jehovan todistaja asemoituu täsmällisesti määritettyyn positioon: hän asemoituu hallinnan kohteeksi, ja hänelle syntyy velvoite toimia tietyllä tavalla liikkeessä.

Pysyminen uskonnollisessa liikkeessä ja liikkeen jatkuvuuden takaaminen ei ole itsestään selvää, vaan se tarvitsee perusteluja ja motivaatiota. Tässä mielessä Harmageddonin korostaminen ja siihen liittyvä julistustyön välttämättömyys ovat ymmärrettäviä ja toimivia hallinnan lähtökoh-
tia. Yksittäisen jäsenen kannalta se merkitsee sitä, että hän ei voi väistää julistustyöhön liittyviä velvoitteita tai ylipäänsä asian olemassaoloa. Julistustyö on ohittamaton osa Jehovan todistajan elämää, eikä täysipainoinen jäsenyys ole ilman sitä käytännössä mahdollista. Liikkeen kannalta kyse on yhteisön ylläpitämisestä, se jäsentää liikkeeseen kuulumisen logiikkaa. Se ei ole ainoa tapa, jolla liikkeeseen kuulumista säädellään, määritellään ja uudistetaan, mutta se on eittämättä keskeisin.

HALLINNAN TEKNOLOGIAT

Hallinnan kannalta ongelmien muotoileminen ja määrittely ovat edellytyksiä sille, että niihin voidaan puuttua. Jos julistustyö on keskeinen hallinnan muoto Jehovan todistajien piirissä, kysymykseksi nousevat, miten se käytännössä toteutetaan ja millaisia hallinnan teknologioita on mahdollista identifioida. Tässä osiossa otan esille kolme hallinnan tekniikkaa, jotka ovat systeminen, emotionaalinen ja sosiaalinen hallinta.

Systeemisellä hallinnalla viitataan niihin konkreettisiin tapoihin ja mekanismeihin, joiden avulla Jehovan todistajat toteuttavat kenttäpalvelusta. Vaikka kenttäpalvelusta tehdään yleensä pareittain, siihen sisältyy paljon yhteistä valmistautumista. Kenttätyö on pitkälle organisoitua, eikä se tapahdu yleensä sattumanvaraisesti tai ihmisen oman harkinnan mukaisesti. Kenttätyön

käytännön organisointi tapahtuu useimmiten seurakunnissa ja seurakuntien johdolla.

Kenttäpalveluksen muodot ja toteuttamistavat ovat täsmällisesti määriteltyjä. Käytäntöjä opetellaan yhteisissä seurakuntalaisten tapaamisissa. Niiden tarkoituksena on valmentaa liikkeen jäseniä julistamistyön konkreettiseen toteuttamiseen: miten toimitaan ovelta-ovelle työn eri vaiheissa; miten kohdataan ihmisiä; millä tavalla asiat esitetään ja miten pyritään saamaan jatkoa tai jatkuvuutta tapaamisille. Näitä asioita harjoitellaan esimerkiksi näytelmien tai roolileikkien avulla tai pohtimalla yhdessä kohtaamisten mahdollisia ongelmakohtia. Harjoitusten avulla käydään läpi muun muassa sitä, miten kohde saattaa reagoida lähestymiseen tai millaisia vastaväitteitä tai välttelypyrkimyksiä hänellä on, ja miten niihin voidaan vastata.³⁶

Kenttäpalvelusta tehdään yleisimmin lauantaisin, ja ennen kentälle menoa liikkeen jäsenet kokoontuvat yhteiseen lyhyehköön tapaamiseen, jossa katsotaan ketkä toimivat pareina (ellei sitä ole sovittu jo aiemmin) ja mille alueille kukin pareista menee. Tapaamisessa saatetaan korostaa joitain tiettyjä asioita julistamisen sisällöstä ja kohdealueista. Kenttäpalvelus on nivoutunut tiiviisti seurakunnan yhteisiin tapaamisiin, sillä aiheeseen perehtyminen alkaa jo seurakunnan palveluskouluissa. Aihetta käsitellään myös kansallisissa ja alueellisissa konventeissa sekä liikkeen julkaisuissa ja kotisivuilla. Ne pitävät sisällään konkreettista ohjausta ja koulutusta julistustyöhön. Käytännössä jokaisessa *Vartiotori*-lehdessä asiaa käsitellään tavalla tai toisella. Kenttäpalveluksen käytännöt ja diskurssit ympäröivät näin liikkeen jäseniä jokapäiväisessä elämässä voimakkaasti. Hallinnan teorian kannalta voidaan ilmaista, että julistajat on ”varustettava vaadittavin välinein” tehtävänsä eli heille on taattava julistamiseen tarvittava tietämys ja taito.³⁷

36

Ks. esim. Valtakunnan palveluksemme 2015.

37

Miller & Rose 2010, 238.

Toisenlainen systeemisen hallinnan muoto on laskemiseen ja numeroihin liittyvä kiinnostus ja huomio. Oletuksena on se, että jokainen liikkeen julistaja merkitsee ylös niin sanottuun kenttäpalvelusraporttiin kaikki kenttätööhön liittyvät tunnit sekä kaikki saavutukset ja ”toimenpiteet”, kuten Raamatun tutkiskelut, julkaisujen jakamisen ja niiden määrät. Nämä tiedot merkitään kuukausittain seurakunnan hallussa olevaan julistajakorttiin.³⁸ Yksittäisten ihmisten tilastot kootaan paikallisseurakunnasta, josta ne menevät eteenpäin Suomen Beteliin ja sieltä kansainväliseen päämajaan Yhdysvaltoihin. Tilastointi on globaalia, ja vuosittain *Vartiotornissa* ilmestyy edellisen vuoden tilastot. Tilastointi on tiedon keräämistä hallinnan kohteiden tekemisistä. Tämä tehdään hyvin suurella tarkkuudella, jossa jokainen ihminen on tilastoinnin kohde ja tilastoiva toimija. Tilastointi on mitä suurimmassa määrin hallinnointia, jossa jokainen liikkeen jäsen on tiedollisen hallinnan kohteena.

Numeroihin liittyvä toiminta on järjestelmällistä ja koordinoitua. Oletusarvoisesti jokainen jättää tasaisin väliajoin raportin ja jokaisella on jotain raportoitavaa. Liikkeeseen kuuluneet henkilöt kertoivat aineistossa myös joitakin havaitsemiaan vastarinnan muotoja tähän numeeriseen hallintaan. Raportit saattoivat sisältää tekemättömiä tunteja eli liikkeen jäsenet kirjasivat toisinaan raporttiin enemmän tunteja kuin oli todellisuudessa tehty. Toisaalta aineistossa kerrottiin, miten jäsenet saattoivat keinoitekoisesti venyttää kenttätööhön käyttämänsä palvelusaikaa tai liioitella tai vääristellä tuloksia saadakseen raportoitua suuria lukuja.³⁹ Jehovan todistajien harjoittama tarkka kirjanpitoikin siis mahdollistaa toisintekemisen, eikä hallinta ole siinä mielessä täydellistä.

Toisintekemisen mahdollisuuksista huolimatta systeeminen hallinta näkyy kaikkialla yksittäisen Jehovan todistajan elämässä. Julistustyön tukena on monenlaisen tiedon arsenaali, jota tukee julistamiseen liittyvä tilastointi. Toimintatavat korostavat liikkeen järjestelmällisyyttä, ja tätä samaa järjestelmällisyyttä odotetaan myös julistajilta itseltään. Julistaminen ja sitä tukevat toiminnot muodostavat teknokraattisen systeemin,

joka ympäröi liikkeen jäseniä. Systeemisen hallinnan avulla Jehovan todistajien opilliset vaatimukset jäsentyvät laskelmoitavaksi ja ”ohjelmoitavaksi” todellisuudeksi.⁴⁰ Organisaation vaatima tieto, sen kerääminen ja julkistaminen ovat osa hallinnan välineistöä ja toimintaa, jossa tiedon avulla hallinnan kohteita eli yksittäisiä ihmisiä ja seurakuntia jatkuvasti valvotaan ja seurataan.

Toisena hallinnan tekniikkana on *emotionaalinen hallinta*, jolla tarkoitetaan tunteiden hyödyntämistä ja hyväksikäyttämistä siten, että kenttäpalvelus toteutuu suunnitellusti. Vaikka kenttäpalvelus esitettäisiin liikkeen piirissä iloa tuottavana ja ihmistä virkistävänä toimintona,⁴¹ se voi tuntua liikkeen yksittäisten jäsenten näkökulmasta myös vaivalloisena tai vaateliaana. Tämän vuoksi on ilmeistä, että liikkeen tulee motivoida ja tukea osallisuutta ja tekemistä eli pyrkiä hallinnoimaan kenttäpalvelusta myös emotionaalisesti.

Aineistossa tulee esiin, miten kenttäpalveluksen synnyttämät tunteet kietoutuvat usein toisiinsa. Erityisesti pelko, velvollisuudentunne ja syyllisyydentunne ovat toisiaan vahvistavia tai toisistaan riippuvaisia tunnekokemuksia. Pelon perustana on uhka oman pelastuksen menettämisestä ja tätä pelkoa pyritään hallitsemaan kenttäpalvelukseen osallistumisella. Pelkoon nivoutuu velvollisuuden- ja syyllisyydentunne, joka pohjautuu niin sanotun verivelan ajatukseen. Verivelka syntyy siitä, että liikkeen jäsen ei julista pelastusta liikkeeseen kuulumattomille ihmisille, jotka näin jäävät ilman pelastumisen mahdollisuutta. Julistamistyö motivoidaan ajatuksella, että se on ”elämää pelastavaa työtä”.⁴² Jos liikkeen jäsen ei tee riittävästi työtä muiden ihmisten pelastuksen eteen, niin hän on verivelkainen heidän tilastaan. Erään informantin mukaan kaikkia

38 Järjestetyt 2019, 75–76.

39 Esim. haastattelu 22.2.2017.

40 Vrt. Miller & Rose 2008, 28.

41 Ks. esim. Opetuslasten tekeminen 2009.

42 Ks. esim. Valtakunnan palveluksemme 2015.

ihmisiä ei sinänsä pyritä käännättämään, mutta todistuksen antaminen on pakollista:

Vanhimmat yrittävät motivoida kenttäpalvelukseen vetoamalla esimerkiksi siihen, että saarnaaminen on ”elämää pelastavaa työtä”. He motivoivat myös sillä tavalla, että vaikka kukaan ei kuuntelisi, Jehovan todistajat täyttävät joka tapauksessa tätä ”lopun ajan” ennustusta: (Matteus 24:14) Ja tämä valtakunnan hyvä uutinen tullaan saarnaamaan koko asutussa maassa todistukseksi kaikille kansakunnille, ja sitten tulee loppu.⁴³

Verivelkaisuus on lähtökohtaisesti syyllisyydentuntoa tuottava ajatus, sillä kaikkia ihmisiä on joka tapauksessa mahdotonta tavoittaa julistamisella. Vaikka Jehovan todistaja tekisi kuinka paljon kenttäpalvelusta tahansa, palveluksen määrä voi tuntua liian vähäiseltä. Myös tavallisia liikkeen jäseniä huomattavasti enemmän kenttäpalvelusta tekevät tienraivaajat voivat kärsiä samanlaisesta riittämättömyyden kokemuksesta. Riittämättömyys onkin käytännössä liikkeeseen sisäänrakennettu mekanismi. Ei ole olemassa sellaista työpanosta, etteikö jäsen voisi palvella vieläkin enemmän:

Vaikka sitte tietysti aina koki että mä en oo niinku tarpeeks hyvä tienraivaaja ku mä en tee- ei mulla oo nyt tarpeeks montaa tutkiskelua ja voi voi noilla toisilla on seittemän tutkiskelua ja mulla ei oo ku tää yks tai kaks ja noi on nyt taas saanu satakakskymmentä lehtee tässä kuussa ja kui hirveetä mulla on vasta neljätoista ja niinku näitten asioitten laskemista niinku koko ajan, niin se teki tietysti sen.⁴⁴

Liikkeeseen kuuluneilta henkilöiltä kerättyssä aineistossa syyllisyydentunne tulee erityisen selvästi esille. Joissain tapauksissa liikkeen jäsen on voinut myös ajatella, että kenttäpalvelus toimii sovituksen omista pahoista teoista. Tekemällä kenttätöitä hän voi siis pyrkiä sovittamaan tekojaan ja samalla helpottamaan omaa syyllisyydentuntoaan. Tätä pelastumisen ansaitsemiseen liittyvää problemaatiikkaa kuvaa liikkeeseen kuulunut ihminen:

– – alkusysäys oli et mä aattelin että täytyy olla niinku parempi ja korvata jotenki sitä mun huonoja tekojani. Jotka ei oikeesti ollu mitään huonoja mutta niissä kaavoissa ja niissä mittapuissa mitä oli että olin nyt sitten eläny nuorelle normaalia elämää ja juonu ehkä liikaa ja ollu maailmallisten kavereitten kanssa ja oli jotaki poikajuttuja ollu ja tämmöstä nii. – – Sitähän niinku aina että joo että kun Jehovan todistajia syytetään siitä että ne niinku yrittää teoilla ansaita, mutta sitähän ne nimenomaan tekee, sitähän se nimenomaan on.⁴⁵

Hallinnan näkökulmasta emotionaalinen hallinta merkitsee sitä, että ihmiset sitoutetaan tekemään julistustyötä käyttämällä hyväksi tunteita ja tunnekokemuksia. Jehovan todistajilla – kuten muillakin ääriyhteisöllisillä liikkeillä – tunteet ovat korostuneessa asemassa. Pelon avulla muistutetaan kielteisistä vaikutuksista, joita tietynlaiset tekemiset tai tekemättäjättämiset voivat aiheuttaa. Syyllisyydentunne voimistaa pelon tai muiden tunteiden merkitystä toiminnan aktivoijana. Toisaalta myönteiset tunteet, vaikkapa ilo, kiitollisuus ja tyytyväisyys, luovat kannustavan ilmapiirin myös kenttäpalvelun kaltaisille toiminnoille.⁴⁶

Kolmas hallinnan tekniikka on *sosiaalinen hallinta*, joka tarkoittaa yhteisöisten suhteiden olemassaolon ja niiden tiiviyn hyödyntämistä kenttäpalveluksen perustelujen ja käytäntöjen rakentamisessa. Yleensä tämä tarkoittaa sosiaalisen paineen luomista, mutta myös julistamistyöstä saatua sosiaalista arvostusta.

Julistaminen on liikkeeseen kuuluvan henkilön hengellisyyttä määrittelevä asia. Jos julistamista ei tee säännönmukaisesti, liikkeen jäsen voidaan määritellä ”toimettomaksi”. Toimettomuus on Jehovan todistajien parissa kielteinen ilmiö, koska toimettomuuteen sortuneen liikkeen jäsenen ajatellaan tietoisesti etäännyttävän itse-

43 Sähköposti 3.2.2017.

44 Haastattelu 3.4.2017.

45 Haastattelu 3.4.2017.

46 Vrt. Riis & Woodhead 2010; Linjakumpu 2012.

ään Jumalasta. Toimettomuus on myös syy joutua paikallisseurakunnan kurinpidollisten toimien kohteeksi.⁴⁷

Koska kaikki lähtökohtaisesti tekevät julistustyötä, siitä poisjättäytyvät näyttäytyvät vapaa-ajamatkustajina. He pyrkivät hyötymään liikkeestä, mutta samalla välttelevät kaikille tarkoitettun työn tekemistä. Vapaa-ajamatkustajuutta ehkäistään tekemällä toimettomuus hankalaksi sekä hengellisesti että sosiaalisesti. Toimettomuus aletaan helposti syrjiä yhteisössä, ja hänen seuraansa voidaan pitää huonona. On epätoivottua olla tekemissä tai ainakaan erityisen hyvissä väleissä toimettoman kanssa. Liikkeen täysimääräinen jäsenyys siis edellyttää ainakin kohtuullisen aktiivista julistustyötä.

Vapaa-ajamatkustajuuteen tai toimettomuuden vieroksuntaan liittyy samalla myös toisten ihmisten ”kyttäminen” eli seuranta, joka helposti sisältää muiden arvostelua. Vaikka hengellisesti ajateltuna julistuksessa olisi kyse henkilökohtaiseen pelastukseen liittyvästä toiminnasta, siihen liittyy myös muiden toiminnan tarkkailu:

Koko systeemi rakentuu jatkuvan arvostelun ympärille. Sinun pitää jatkuvasti skannata muita ovatko he hyvää seuraa vai ei ja kaikki tekevät varmaan huomaamattaan samaa. Hyvän vinkin muiden hengellisyydestä kertoo se, kuinka innokkaita he ovat kenttäpalveluksessa, joten siinä mielessä kenttäpalvelus on tärkeää.⁴⁸

Ei se tyytyväisten ihmisten joukkohan se ei ole. Sehän on hyvin niinku semmosta et siellä vertaillaan koko ajan ja ne omat mittapuut on niinku se et jos toi toinen yrittää päästä vähänki vähemmällä nii tota se on heti silmätikkuna ja niinku --.⁴⁹

Kenttäpalveluksen sosiaalinen ulottuvuus ei ole pelkästään painostusta tai toisten ihmisten seurantaa, vaan siihen liittyy myös mahdollisuus sosiaaliseen nousuun ja arvostukseen liikkeen piirissä. Tämä voi myös kannustaa ja motivoida liikkeen jäsentä olemaan entistäkin ahkerampi. Mikäli liikkeen jäsen kokee sosiaalisen asemansa liikkeessä huonoksi tai epävakaksi,

sitä voi pyrkiä parantamaan olemalla aktiivinen kenttätyöntekijä:

Ittellä oli semmonen hyvä tunne ko sai niinku enemmän tunteja vähän niinku ikään kuin pisteitä ittelille, mikä on tosi tyhmä ajatustapa mutta mä niinku otin sen semmosella suorittamisella. Ja tota... Ja myös varmaan että mä halusin vähän sillai hyväksyntää seurakunnaltaki koska mulla oli yksinhuoltajaäiti, nii jotenki tuntu että sitä on vähän huonommassa kastissa tai jotenki sillai et ko ei ollu vanhimpia omassa suvussa ja perheessä nii tuntu varmaan sillon että saa siitä vähän niinku lisäpisteitä sitten seurakunnan nähden.⁵⁰

Kaiken kaikkiaan hallinnan tekniikat – systeeminen, emotionaalinen ja sosiaalinen hallinta – kytkävät liikkeen jäsenet tiiviisti yhteen. Hallinnan tekniikat ohjaavat käytöstä tiettyyn suuntaan. Tätä ohjaamista vahvistaa liikkeen virallinen oppi, käytännöt ja sosiaaliset suhteet. Niistä muodostuu hallinnan matriisi, jossa hallittava – eli liikkeen yksittäinen jäsen – sisäistää odotukset, vaatimukset ja mahdolliset palkkiot. Hän on hallinnan kohde, mutta samalla hän on resurssi, joka toteuttaa ja konkretisoi liikkeen pyrkimyksen toimia tietyllä tavalla.⁵¹ Hallinta on tällöin luonteeltaan hajaantunutta, mutta se kuitenkin kykenee säätelemään ihmisten elämää ja sen ehtoja, ja lisäksi ihmisestä itsestään tulee säätelyä tekevä subjekti, hän siis säätelää itse itseään.⁵²

Hallinnan kannalta ongelmallisia liikkeen jäseniä ovat sellaiset henkilöt, jotka eivät osallistu julistustyöhön. Julistamispalveluksen ulkopuolelle jättäytyminen tarkoittaa myös hallinnan ulkopuolella olemista, koska kenttäpalvelukseen

47 Ks. esim. Auta niitä jotka ovat eksyneet laumasta 2008, 8–12.

48 Sähköposti 16.5.2017.

49 Haastattelu 3.4.2017.

50 Haastattelu 4.4.2017.

51 Vrt. Miller & Rose 2010, 76–77.

52 Vrt. esim. Miller & Rose 2010, 45.

nivoutuu niin merkittävä määrä Jehovan todistajien opillista, käytännöllistä ja sosiaalista ydintä, jota hallinnan tekniikat ylläpitävät. Jehovan todistajien kaltaisen liikkeen olemassaolo ja jatkuvuus perustuvat tiiviiseen yhteisöllisyyteen ja tiukkojen normien noudattamiseen siten, että liikkeistä erkaantuminen on tehty hyvin vaikeaksi. Samalla myös liikkeen sisäinen vapaamatkustajuus on tehty käytännössä mahdottomaksi.

KENTTÄPALVELUS ELÄMÄN KOKONAISUUDEN HALLINTANA

Hallinnan tekniikat ja niiden taustalla oleva liikkeen opillinen ymmärrys luovat rakenteen ja käytäntöjen kokonaisuuden, joilla on väistämättömiä seurauksia liikkeen jäsenten elämään. Yksilöihin kohdistuva hallinta on samanaikaisesti rajoittavaa ja toiminnan mahdollisuuksia luovaa. Mitchell Deania mukaillen, hallinnan kohteet ovat vapaita subjekteja, joilla on mahdollisuus toimia ja ajatella monin eri tavoin, myös tavoilla, joita hallitsevat tahot eivät ole osanneet ennakoita. Tämä vapauden alue on kuitenkin määritelty hallinnalla, toisin sanoen hallinta muokkaa toiminnan aluetta ja näin ollen pyrkii muokkaamaan myös vapauden aluetta.⁵³ Tämä tarkoittaa sitä, että yksittäisillä toimijoilla on hallinnan ”koneiston” sisällä mahdollisuus – ja samalla myös velvollisuus – monen tyyppiseen toimintaan, mutta toiminnan rajat ovat kuitenkin enemmän tai vähemmän määriteltyjä. Näin ollen onkin tarpeellista kysyä, millaisia vaikutuksia hallinnasta on Jehovan todistajien elämään ja elämänkulkuun.

Tämän tyyppinen kysymyksenasettelu ohjaa tarkastelemaan ei niinkään hallitsijaa tai vallanpitäjiä, vaan ”mitä tapahtuu, kun hallitsemme tai meitä hallitaan”.⁵⁴ Miten meitä siis muokataan toimijoiksi, joilla on tietynlaiset kyvyt ja mahdollisuudet toimintaan?⁵⁵ Hallinta ohjaa siihen suuntaan, jonka ihminen valitsee omaksi toimintata-
vakseen. Valta on yhteydessä valinnanvapauteen: ”Sellainen valta viittaa vapauteen, se edellyttää yksilön toimintakykyä pikemminkin kuin mitätöi sen.”⁵⁶ Vaikka hallinta vaatii aktiivista ja itsesäätelevää yksilöä, hallinta joka tapauksessa rajaa olemisen mahdollisuuksien kokonaisuutta.⁵⁷

Yksilö ei voi toimia hallinnan rajojen sisäpuolella täysin vapaasti, vaan hallinnan mekanismien rajoittamana ja mahdollistamana.

Arvioitaessa kenttäpalveluksen vaikutuksia ihmisen elämään on tärkeää tunnistaa kenttäpalveluksen kokonaisvaltaisuus, joka muodostuu erityisesti ajallisista ja mentaalista kenttätööhön liittyvistä vaatimuksista. Julistamistyön ja palvelu-ajatuksen keskeisyyttä Jehovan todistajan elämässä voidaan tulkita ja ymmärtää *uran* näkökulmasta. Ura liittyy yleensä ihmisellä ammatillisiin edistysaskeliin, ja siihen nivoutuu muun muassa koulutus ja uraan orientoituminen, tulevaisuuden näkymät ja sitoutuminen työpaikkoihin. Jehovan todistajat ovat tehokkaasti muuntaneet nämä sekulaarit käsitteet ja toimintatavat hengellisen työn kontekstiin: kenttäpalvelus toteuttaa sekulaarin työelämän vaateita ja lähestymistapoja, mutta sen tarkoitus on toisenlainen.⁵⁸

Kenttäpalveluksen uralle valmistaudutaan lapsuudesta lähtien. Lapset ovat mukana ovelta-ovelle saarnaamisessa, heitä kannustetaan julistamaan kouluissa tai harraste- ja ystäväpiireissä. Samalla he ovat mukana valtakunnansalin tapahtumissa ja kotona tapahtuvissa Raamatun tuntemukseen nivoutuviissa opinnoissa. Kasteella käyminen merkitsee uraan sitoutumista: se on valintapiste, jonka jälkeen nuoren ihmisen odotetaan sitoutuvan julistamiseen. Kaste osaltaan kytkeytyykin julistamishaluun ja -kykyyn.

Teokraattinen koulutus on koulutusta hengelliseen työhön, ja se asetetaan maallisen koulutuksen kanssa samanarvoiseksi ja jopa arvokkaammaksi. *Vartiotornin* mukaan liikkeen parissa ”arvostetaan koulutusta, mutta vielä enemmän arvostetaan koulutusta, jota Jehova

53 Dean 2010, 21–22.

54 Dean 2010, 40.

55 Emt.

56 Miller & Rose 2010, 213.

57 Ks. Dean 2010, 21.

58 Ks. esim. Siunattuja ovat ne, jotka kirkastavat Jumalaa 2004, 17.

antaa järjestönsä kautta”.⁵⁹ Se tulkitaan ”oikeana” koulutuksena, joka ohjaa tulevaisuutta. *Vartiotoronissa* lainataan liikkeen jäsentä, jonka mukaan

[o]sakseni tulleet siunaukset ja palvelustehtäväni ovat paljon arvokkaampia kuin raha, jonka olisin voinut ansaita. Olen todella iloinen, että päätin olla tavoittelematta korkeakoulutusta.⁶⁰

Teokraattinen ura on liikkeen näkökulmasta tulevaisuuteen panostamista. Uraperspektiiviin liittyy myös se, että kenttätyö ja erityisesti ulkomailla tapahtuva lähetystyö on yhä enemmän ammattimaistettu. Liikkeessä onkin mahdollista keskittyä palvelustyöhön kokopäiväisesti ja koko elämän ajaksi. Lisäksi palvelustyötä voi lähteä tekemään uusille alueille niin omassa maassa kuin kansainvälisestikin. Jehovan todistajien virallinen organisaatio tukee tämän tyyppistä toimintaa kansallisella ja kansainvälisellä koulutuksellaan.⁶¹

Myönteisessä mielessä ajateltuna julistamistyön korostus antaa mahdollisuuden yksittäisille ihmisille ”luoda uraa”. Ura ei ole maallinen, eikä liity ammatilliseen uraan ja sen tuottamiin hyötyihin. Uralle luodaan houkuttelevat puitteet antamalla sille monia keskeisiä ja myönteisiä hengellisiä merkityksiä. Hallinnan kannalta ajateltuna julistamistyön uramaisuus havainnollistaa järjestelmällisyyttä, joka kiinnittää ihmisen tiiviisti liikkeeseen. Julistamiseen sisältyvät ajattelu- ja toimintamallit ohjaavat ihmistä ajattelemaan elämäänsä julistustyön kautta: julistamisesta tehdään koko ihmisen elämää määrittävä toimintatapa.⁶²

Kenttäpalvelus voidaan nähdä myös *uhrausten* näkökulmasta. Vaikka Jehovan todistajat haluavat luonnollisestikin korostaa kenttäpalveluksen myönteisiä puolia, sen toteuttaminen vaatii ihmiseltä myös omistautumista ja muiden asioiden merkityksen kieltämistä. Koska kenttäpalvelusta ei käytännössä voi olla tekemättä, liikkeessä kiinnitetään huomiota ihmisen elämän ulottuvuuksiin, jotka mahdollisesti edesauttavat tai toisaalta hankaloittavat julistamistyötä. Jehovan todistajan täytyy pyrkiä löytämään tasapaino elämäänsä, jotta palvelus olisi täysipainoisesti mahdollista. Elämän ja elämäntapojen täytyy

olla riittävän yksinkertaista ja ylimääräisistä velvoitteista vapaata. Tasapainoisuus tarkoittaa käytännössä palveluksen ensisijaisuutta ihmisen elämässä, jolloin liikkeen jäsen luopuu liian vahvoista sitoutumisista opiskeluun, työelämään, vapaa-ajan aktiviteetteihin ja jopa perheeseen.

Jännite palkkatyön suhteen on ilmeinen: palkkatyö vie sekä huomion julistamistyön kokonaisvaltaisuudelta että tuottaa ajankäytön ongelmia. Vaikka työlle annetaan lähtökohtaisesti myönteinen ja tärkeä rooli ihmisen elämässä, Jehovan todistajien suhtautuminen työntekoon on kuitenkin monin tavoin varauksellinen. Palkkatyö on meritoitumisen aluetta, joka uhkaa ihmisen toivottavaa kiinnittymistä liikkeen kannalta oikeanlaisiin arvoihin ja tavoitteisiin. Palkkatyö ja hengellinen työ ovat Jehovan todistajien ajattelussa keskenään ristiriidassa, minkä vuoksi täysipainoinen sitoutumisen oman ammatillisen uran kehittämiseen on vaikeaa. Tätä asiaa eräs haastateltava pohtiikin:

– – olla ihan kokopäivätoisissa ja ihan normaalisti töissä ja tienata rahaa. Et olis kai se ollut ihan suunnattomasti järkevämpää kun hyppiä tuolla niinkun ilmaseks ihmisten ovilla, et eihän siinä mitään järkeä ollu mut --⁶³

Samalla tavalla kuin palkkatyön arvostusta kyseenalaistetaan, myös koulutuksen arvostusta pyritään vähentämään. Vaikka koulutusta ja ammatissa toimimista ei kiellettäisi, niihin

59 Käyttäydynkö valtakunnan kansalaisen tavoin 2012, 15; ks. myös Vanhemmat, millaisen tulevaisuuden haluatte lapsillenne 2005.

60 Palvelkaa Jehovan orjina 2013, 16.

61 Ks. esim. Teokraattiset koulut 2012; Tein Jehovan palveluksesta elämänurani 2013.

62 Ks. esim. Tienraivaus lujittaa suhdettamme Jumalaan 2013, 30–31.

63 Haastattelu 3.4.2017.

liittyvä puhetapa luovat kielteisen lähtökohdan. Maailmallisen koulutuksen mahdollistamalla uralla ei nähdä olevan tulevaisuutta, koska se on kiinnittynyt ”olemassaolevaan asiintilaan” eli nykyisen maailman logiikkaan. Oletuksena on se, että maallisen uran merkitys ei korostuisi ihmisten elämässä, vaan kiinnostuksen ja ihmisen henkilökohtaisen kehityksen tulisi suuntautua julistustyöhön ja sen vaatimiin asioihin. Alhainen koulutus määrittelee kuitenkin elämän suuntaa merkittävästi: ilman riittävää koulutusta elämästä jää monia mahdollisuuksia pois.

Uhrauksiin kuuluvat myös perheeseen liittyvät asiat. Jehovan todistajien parissa ei pidetä erikoisena, jos pariskunta päättää olla hankkimatta lapsia ja keskittyy sen sijaan palvelustoimintaan. Myös naimattomuus voidaan perustella tästä näkökulmasta. Kuten *Vartiotornissakin* todetaan: ”monet pysyvät naimattomina voidakseen palvella Jehovaa ’huomiota hajottamatta’”.⁶⁴ Toisin kuin monissa muissa hengellisissä yhteisöissä – esimerkiksi vanhoillislestadiolaisilla – Jehovat todistajat suhtautuvat naimattomuuteen ja lapsettomuuteen suhteellisen myönteisesti.⁶⁵ Sitoutuminen julistamistyöhön voi tarkoittaa myös muiden ihmissuhteiden vähäisyyttä tai ohuutta. Lisäksi julistamiseen sitoutuminen vaikuttaa myös ihmisen mahdollisuuksiin toteuttaa omaa elämänsä tai harjoittaa esimerkiksi sellaisia lahjoja ja kykyjä, jotka liittyvät taiteeseen tai urheiluun.

Hengellinen työ voidaan nähdä oman itsen, minuuden ja identiteetin toteuttamisena.⁶⁶ Mikäli hengellinen työ ei täytä noita ulottuvuuksia tai ihminen ei koe saavansa siitä omalle elämälleen sisältöä, vaihtoehdot ovat Jehovan todistajien keskuudessa vähissä. Voimakas keskittyminen esimerkiksi kouluttautumiseen, ammattiin, harrastuksiin, urheiluun tai taiteeseen – eli asioihin, jotka voivat olla monille ihmisille merkityksellisiä identiteetin ja minuuden lähteitä – on ristiriidassa Jehovan todistajien hengellisten ja sosiaalisten näkemysten kanssa. Kyse ei ole vain minuuden ja identiteetin jäsentymisestä hengelliseen työhön, vaan myös ihmisen elämän konkreettisista jäsenyksistä, esimerkiksi ajankäytöstä ja sosiaalisista suhteista. Hengellinen työ voidaan nähdä tapana

hallita ihmisen arjen muotoutumista ja jäsentymistä. Samalla kun palvelukseen keskittymällä Jehovan todistaja käytännössä rajoittaa oman elämänsä toteuttamista,⁶⁷ hänelle luodaan hengellinen lupaus: ”Jehovan asettaminen ensi sijalle sisältää nykyisen ja tulevan elämän lupauksen”.⁶⁸ Luopuminen ylimääräisestä ja palvelu on siten Jumalalle otollista.

Äärimmilleen vietyinä julistamistyö ohjaa varsin askeettiseen elämän- ja toiminnantapaan, jossa ihminen kaventaa omaa elämänsä. Foucault puhuu askeesista itsenmuodostuksena tai itseharjoituksena ”jonka avulla pyritään kehittämään ja muuttamaan itseä ja saavuttamaan tietty tapa olla”.⁶⁹ Foucault’n mukaan ”asketismi on polku, joka noudattaa kasvavan vaikeuden asteikkoa”.⁷⁰ Julistamisen voi nähdä tällaisena itsenmuodostamisena, jonka loputon työskä ohjaa ihmisen elämää tiettyyn suuntaan. Asketismi on yksilöllistä tekemistä, jossa ihminen pyrkii yhä pitemmälle ja täydellisempään suoritukseen. Vaikka elämässä olisi olemassa monenlaisia kiusauksia, askeettisesti asennoituvaa julistajaa pystyy ne ohittamaan.⁷¹

64 Avioliitto ja vanhemmuus tänä lopun aikana 2008, 19.

65 Useimmilla Jehovan todistajilla on toki perhe ja lapsia. Heidän osaltaan vanhemmilla on vastuu luoda myönteistä esimerkkiä toiminnasta julistamistyön suhteen. Jos vanhemmat laiminlyövät palvelukseen osallistumisen, eivätkä myöskään kasvata lapsia siihen, he tavallaan syyllistyvät lapsenkin hengellisen elämän turmelemiseen.

66 Ks. esim. Grint & Nixon 2015, 301; Wuthnow 2005, 618; Leidner 2006, 427.

67 Vrt. Galtung 1969, 168; Schinkel 2010, 49.

68 Miten löytää mielekäs tarkoitus elämälle 2007, 19.

69 Foucault 2014, 270.

70 Foucault 2010, 199.

71 Vrt. Foucault 2010, 200.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Uskonnolliset liikkeet ovat sosiaalisia kokonaisuuksia, joiden olemassaolo ja jatkuvuus vaativat tietoisia ja tiedostamattomia tekoja ja toimintoja. Tämä pätee erityisesti sellaisiin liikkeisiin, joiden sisä- ja ulkorajan väliset erot ovat huomattavat, ja joiden sisäisestä koheesiosta halutaan pitää tiukasti kiinni vahvojen normien avulla. Jehovan todistajat on esimerkki tällaisesta ääriyhteisöllisestä liikkeestä, joka nojautuu tiukkoihin uskonnollisiin normeihin ja käytäntöihin.⁷² Liike ei ole kuitenkaan nojautu kaiken kattavaan pakkovaltaan, vaan pikemmin kyse on hallinnallisuudesta.

Hallinnan kannalta julistustyö on Jehovan todistajien piirissä ”tehokasta”. Tätä tukee liikkeen hierarkkinen organisaatio, joka toimii ympäri maailman hyvin samankaltaisesti ja samantyyppisillä edellytyksillä. Toiminnan tapoja ei ole juurikaan sopeutettu erilaisiin kulttuurisiin ympäristöihin. Tämä on varsin poikkeuksellista uskonnollisten liikkeiden kontekstissa, koska yleensä hierarkkisestikaan johdetuilla liikkeillä ei ole mitään yhtenäistä, globaalia toimintamallia, jota yhtenäinen julkaisu- ja saarnaamistoiminta tukisivat. Jotkut liikkeet pikemmin päinvastoin mukautuvat paikallisiin olosuhteisiin, saarnaamistapoihin ja jumalanpalveluselämään. Tästä esimerkkinä on helluntailaisuuden ”orgaaninen” leviäminen ympäri maailman.

Jehovan todistajien julistamistyö on ympäröity vaatimuksilla, mutta myös rangaistuksilla tai rangaistuksen uhalla. Julistamistyötä tekemätön Jehovan todistaja on ongelmallinen liikkeen kannalta, koska tällainen ihminen irtaantuu hallinnan matriisista, joka ilmenee tilastoinnin, toiminnan ja toimeliaisuuden

muodoissa. Rangaistuksen uhan ohella on olemassa myös julistamiseen liittyvän myönteisen hallinnallisuuden piirre. Liike tukee voimakkaasti sitä, että julistamistyö näyttäytyisi urana ja sellaisena elämänvalintana, jossa koko ”työn” alue muodostuu julistamistyöstä, eikä välttämättä lainkaan maallisesta palkkatyöstä. Tämä elämänvalinta on liikkeen kannalta mielekäs, koska tällöin toteutetaan liikkeen tavoitteita ja samalla kyseiset ihmiset ovat hallinnan vapaaehtoisia kohteita.

Julistustoiminta niin paikallisseurakuntien alueella kuin kansainvälisestikin on Jehovan todistajien toiminnan ydintä. Siihen kietoutuu monet konkreettiset liikkeen toiminnot, ja se jäsentää liikkeeseen kuuluvien jäsenten viikko-ohjelmaa, elämäntapaa sekä paikallisseurakuntien elämää. Tämänkaltaisen pyrkimys elämän kokonaisuuden hallintaan ei ole tyyppillistä vain Jehovan todistajien, vaan monien muidenkin uskonnollisten liikkeiden parissa. Hallinnallisuus on osa vallankäytön kokonaisuutta, minkä vuoksi se voi olla altista myös väärinkäytöksille. Tämän vuoksi uskonnollisten liikkeiden tavantomaisiksi ymmärrettyjen toimintojen tarkastelu on laajemminkin tarpeellista.

YTT Aini Linjakumpu on uskontojen ja kulttuurien politiikan professori Lapin yliopistossa. Hän on tutkimuksissaan keskittynyt uskonnon yhteiskunnallisiin, yhteisöllisiin ja poliittisiin ulottuvuuksiin.

• aini.linjakumpu@ulapland.fi

⁷² Ks. Linjakumpu 2015.

AINEISTO

- Haastattelut ja sähköpostiaineisto (2017). Tekijän hallussa.
- Auta niitä jotka ovat eksyneet laumasta (2008). *Vartiotorni* 15.11.2008, 8–12.
- Avioliitto ja vanhemmuus tänä lopun aikana (2008). *Vartiotorni* 15.4.2008, 16–20.
- Harmageddon (s.a.). Mikä on Harmageddonin taistelu? *JW.org*. <https://www.jw.org/fi/raamatun-opetukset/kysymyksiä/harmageddonin-taistelu/> (luettu 1.2.2021).
- Järjestetyt (2019). Järjestetyt tekemään Jehovan tahto. *Jehovan todistajat*. <https://wol.jw.org/fi/wol/d/r16/lp-fi/1102014938> (luettu 1.2.2021).
- Ketkä (2018). Ketkä tekevät Jehovan tahdon nykyään? *Jehovan todistajat*. <https://www.jw.org/fi/julkaisut/kirjat/jehovan-tahto/jehovan-todistaja-tienraivaaja/> (luettu 20.10.2020).
- Kirjallisuus (s.a.). Yli 165 000 kirjallisuuden esitelytelinettä. *JW.org*. <https://www.jw.org/fi/jehovan-todistajat/toimintaa/evankelointi/kirjallisuuden-esittely-telinett%C3%A4/> (luettu 20.10.2020).
- Käyttäydynkö valtakunnan kansalaisen tavoin (2012). *Vartiotorni* 15.8.2012, 11–15.
- Menkää ja tehkää opetuslapsia (2004). *Vartiotorni* 1.7.2004, 8–13.
- Miten ihmeessä hän pystyi saarnaamaan? (2012). *Vartiotorni* 15.1.2012, 14.
- Miten löytää mielekäs tarkoitus elämälle? (2007). *Vartiotorni* 1.10.2007, 16–20.
- Myrskyisiä aikakausi alkoi (2009). *Vartiotorni* 15.3.2009, 16–19.
- Ovelta (s.a.). Miksi Jehovan todistajat kulkevat ovelta ovelle? *Jehovan todistajat*. <https://www.jw.org/fi/jehovan-todistajat/usein-kysytty%C3%A4/ovelta-ovelle/> (luettu 20.10.2020).
- Opetuslasten tekeminen – iloa tuottavaa työtä (2009). *Vartiotorni* 15.9.2009, 7–11.
- Palvelkaa Jehovan orjina (2013). *Vartiotorni* 15.10.2013, 12–16.
- Raamattu (1933/1938). XI/XII yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1933/1938 käyttöön ottama suomen-nos. Turku & Helsinki: Suomen Piipilaseura.
- Raamattu (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen Piipilaseura.
- Raamattu (2020). Mitä Raamattu opettaa? *Jehovan todistajat*. <https://www.jw.org/fi/julkaisut/kirjat/raamattukurssi/maailmanloppu/> (luettu 1.2.2021).
- Siunattuja ovat ne, jotka kirkastavat Jumalaa (2004). *Vartiotorni* 1.6.2004, 14–19.
- Tein Jehovan palveluksesta elämänurani (2013). *Vartiotorni* 1.12.2013, 8–10.
- Teokraattiset koulut: Todiste Jehovan rakkaudesta (2012). *Vartiotorni* 15.9.2012, 13–17.
- Tienraivaus lujittaa suhdettamme Jumalaan (2013). *Vartiotorni* 15.9.2013, 27–31.
- Todella (2013). Mitä Raamattu todella opettaa? *Jehovan todistajat*. <https://www.jw.org/fi/julkaisut/kirjat/raamattu-opettaa/mik%C3%A4-ontuomiop%C3%A4iv%C3%A4/> (luettu 1.2.2021).
- Totals (2018). 2018 Grand Totals. Jehovah's Witnesses. <https://www.jw.org/en/library/books/2018-service-year-report/2018-grand-totals/> (luettu 20.10.2020).
- Valtakunnan palveluksemme (2015). Millainen on hyvä kenttäpalveluskokous. Maaliskuu, 3–6. *JW.org*. <https://wol.jw.org/fi/wol/d/r16/lp-fi/202015086> (luettu 20.10.2020).
- Vanhemmat, millaisen tulevaisuuden haluatte lapsillenne (2005). *Vartiotorni* 1.10.2005, 26–31.
- Vuoden 1914 sukupolvi ei katoa (1984). *Vartiotorni* 15.8.1984, 4–7.

KIRJALLISUUS

- Bromley, David G. & J. Gordon Melton, toim. (2002). *Cults, Religion, and Violence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cobb, Michael (2006). *God Hates Fags: The Rhetorics of Religious Violence*. New York: New York University Press.

- Dean, Mitchell (2010). *Governmentality: Power and Rule in Modern Society*. London: Sage Publications.
- Enroth, Ronald M. (1992). *Churches that Abuse*. Zondervan Publishing House: Michigan. http://www.reveal.org/development/Churches_that_Abuse.pdf (luettu 30.6.2014).
- Foucault, Michel (2010). *Turvallisuus, alue ja väestö: Hallinnallisuuden historia. Collège de France luennot 1977–1978*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Foucault, Michel (2014/1984). Itsestä huolehtimisen etiikka vapauden harjoittamisena. *Michel Foucault: Parhaat*. Suomentanut Tapani Kilpeläinen, Simo Määttä & Johan L. Pi. Tampere: niin & näin, 269–291.
- Franz, Raymond (2013). *In Search of Christian Freedom*. The Christian Witness Foundation.
- Galtung, Johan (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research* 6:3, 167–191.
- Grint, Keith & Darren Nixon (2015). *The Sociology of Work*. Cambridge: Polity Press.
- Hurtig, Johanna (2013). *Taivaan taimet: Uskonnon yhteisöllisyys ja väkivalta*. Tampere: Vastapaino.
- Leidner, Robin (2006). *Identity and Work: Social Theory at Work*. Toim. Marek Korczynski, Randy Hodson & Paul K. Edwards. Oxford: Oxford University Press, 424–463.
- Lewis, James R., toim. (2011). *Violence and New Religious Movements*. Oxford: Oxford University Press.
- Linjakumpu, Aini (2012). *Haavoittunut yhteisö: Hoi- tokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa*. Tampere: Vastapaino.
- Linjakumpu, Aini (2015). *Uskonnon varjot: Hengellisen väkivalta kristillisissä liikkeissä*. Tampere: Vastapaino.
- Linjakumpu, Aini (2021). *Hengellinen työ: Työn politiikka kristillisissä liikkeissä*. Tampere: Vastapaino.
- Miller, Peter & Rose Nicholas (2010). *Miten meitä hallitaan?* Tampere: Vastapaino.
- Penton, James A. (1985). *Apocalypse Delayed: The Story of Jehovah's Witnesses*. Toronto: University of Toronto Press.
- Riis, Ole & Linda Woodhead (2010). *A Sociology of Religious Emotion*. Oxford: Oxford University Press.
- Ronimus, Seija (2011). *Vartiossa maailmaa vastaan: Tutkimus Jehovan todistaja -yhteisöstä eronneiden kokemuksista*. Annales Universitatis Turkuensis C 318. Turku: Turun yliopisto.
- Ruoho, Aila (2015). *Vartiotornin varjossa: Toisenlainen totuus jehovantodistajuudesta*. Jyväskylä: Atena.
- Schinkel, Willem (2010). *Aspects of Violence: A Critical Theory*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Stack, Trevor, Naomi Goldenberg & Timothy Fitzgerald, toim. (2015). *Religion as a Category of Governance and Sovereignty*. Leiden: Brill.
- Tilastokeskus (2015). Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne. Liitetaulukko 6. Väestö uskonnollisen yhdyskunnan mukaan 2000–2015. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vaerak/2015/01/vaerak_2015_01_2016-09-23_tau_006_fi.html (luettu 20.10.2020).
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2002). *Laadullisen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Uskonnot Suomessa (2015). *Jehovan todistajat*. <http://www.uskonnot.fi/yhteisot/view.php?orgId=87> (luettu 17.6.2020).
- Wilson, Diane (2002). *Awakenings of A Jehovah's Witness: Escape from the Watchtower Society*. Amherst: Prometheus Books.
- Wuthnow, Robert (2005). New Directions in the Study of Religion and Economic Life. *Handbook of Economic Sociology*. Toim. Neil J. Smelser & Richard Swedberg. New York & Princeton: Russell Sage Foundation and Princeton University Press, 603–626.
- Yläjuurakko, Tuomas (2011). *Lyö maahan...Vakaumus vastaan muu maailma*. Books on Demand (omakustanne).